

Dagmar MOCNÁ, Případ Šembera, Brno, Moravská zemská knihovna 2020, 187 s. ISBN 978-80-7051-297-5.

Jméno novináře Vratislava Kazimíra Šembery (1844–1891) není ani v odborných kruzích literárních vědců a historiků se zaměřením na období 19. století příliš akcentované. A když se o něm doposud hovořilo, tak především v negativních konotacích, jako o zrádci národa, poněmčeném Čechovi v době bojů o českou národní identitu. Jak to ve skutečnosti s Vratislavem Kazimírem Šemberou je, to je základní otázka, kterou si v této monografii pokládá literární teoretička a historička Dagmar Mocná. Byl skutečně tím, kdo zradil češtví v dobách, kdy ho národ nejvíc potřeboval, nebo jen kritikem české malosti, zvláště v oblasti politického života tehdejší společnosti a nezávislým intelektuálem? Na to se Dagmar Mocná ptá už na začátku své práce, která je pak tak také nejen monografií jedné téměř zapomenuté osobnosti, dává nám i nahlédnout dobový diskurz češtví, ale vůbec celkově života české a německé společnosti v monarchii v 19. století

To ale není jediný důvod, proč o této práci vědět. Je zajímavá také v kontextu regionálních dějin. Vratislav Kazimír Šembera byl totiž synem významného učence, rodáka a patriota z Vysokého Mýta, Aloise Vojtěcha Šembery (1807–1882), který se i přes své působení mimo region, především dlouhá léta ve Vídni, do Vysokého Mýta stále s rodinou vracel. Uznávaná osobnost své doby, obrozenec, jazykovědec, literární historik, překladatel z němčiny, autor řady publikací, profesor češtiny a české literatury na univerzitě v Olomouci a posléze dlouhé roky na Vídeňské univerzitě, je také nyní už téměř zapomenutou osobností. Šlo v podstatě i o jakési pokračování diskurzu, který započal už za jeho života, kdy se k němu v podstatě většina společnosti obrátila zády, když jako jeden z prvních (už v roce 1878) zpochybnil pravost Rukopisu zelenohorského. S výjimkou například pracovníků Regionálního muzea ve Vysokém Mýtě, o jehož vznik se také sám zasloužil, se v současnosti nevěnuje Aloisi Vojtěchu Šemberovi příliš velká pozornost.¹ Nicméně v archivu muzea, ve kterém se nachází velká část pozůstalosti jeho a jeho rodiny, množství dokumentů, dopisů, deníků, obecně pramenů osobní povahy, se skrývá obrovský potenciál, které už posloužil také jako zdroj dalších poznatků nebo samostatných odborných prací.² A právě z archivu vysokomýtského muzea vycházela mimo jiné v této publikaci také Dagmar Mocná.

Už úvod její práce je jakýmsi obecným stručným přehledem o osobnosti Vratislava Kazimíra Šembery a jeho tzv. „kauzy.“ Podle ní se toužil realizovat tak, jak to v Čechách 19. století v podstatě nepřicházelo v úvahu. Chtěl být nezávislým intelektuálem, měl

1 K osobnosti A.V. Šembery např. URL:<<https://pardubice.rozhlas.cz/zapomenute-osobnosti-pardubickeho-kraje-8396678/4>>, [cit. 22.11.2023]

2 Např. Marie KRULICHOVÁ (ed.), *Nechte mne zapomenouti sny mé: Korespondence T.G. Masaryka se Zdenkou Šemberovou*, Praha 1996.

kritického ducha, tendenci ironizovat a kritizovat nechuť české společnosti k sebereflexi, kterou považoval za základní nedostatek. Na to byla v té době ale ještě česká společnost příliš mladá, a tak ho obdařila nálepkou zrádce národa, tvrdí autorka. Podle ní ale není cílem její knihy tuto nálepku sejmout, nýbrž poskytnout čtenářům ucelenou monografii osobnosti a díla tohoto zapomenutého vídeňského novináře. A to se snaží především skrze práce s množstvím ego dokumentů. Vědoma si ovšem také limitů, které prameny osobní povahy mají.

Dochovaných pramenů měla autorka, jak píše, hodně. Vychází jednak z množství korespondence, kterou vedla Šemberova rodina intenzivněji i proto, že žila převážnou část roku ve Vídni tak vzdálena pražské společnosti. Řadu informací poskytují také deníky jeho starší sestry Zdeňky Šemberové (1841–1912). Vše díky Zdenčině příkladné péči uchováno v archívu. Zájem o Vladimíra Kazimíra Šemberu vzbuzují jeho známosti s významnými osobnostmi své doby, především blízké přátelství s Janem Nerudou. Autorka přiznává, že právě zájem o Nerudu ji přivedl k Šemberovi. To, jakým způsobem pak Dagmar Mocná pracuje s pramenným materiálem, pak poskytuje zajímavý vhled do problematiky nejen pro odborníky, způsob její narace je ale také atraktivní široké čtenářské veřejnosti. Cenným přínosem v obou ohledech je pak už samo bohatství materiálu, se kterým autorka pracuje a jímž argumentuje.

Jeden z hlavních motivů publikace je také jakési Vratislavo rodové předurčení k vlastenecké činnosti. Narodit se v takové rodině, jak tvrdí autorka, jako by přímo znamenalo morální povinnost stát se jedním z aktivních příslušníků národního hnutí. Jít svou vlastní cestou byl už vlastně také jakýsi začátek cesty k vyčlenění z české vlastenecké společnosti. Podle autorky i dochovaných ego dokumentů to ovšem měl Vratislav Kazimír možná už v samotné povaze od raného mládí. Proti přání otce studoval žurnalistiku a posléze psal pouze německy. Dle úvahy autorky by ale jinak ani publikovat nemohl. Obsahem jeho článků byla mnohdy právě kritika českých politiků, například Riegra a české národní strany, kterou by mu podle Dagmar Mocné pravděpodobně žádné české periodikum neotisklo.

Do protikladu k narativu Vratislava Kazimíra Šembery coby zrádce národa a jeho jazyka, klade pak autorka například jeho coby českého literáta, dokonce tvůrce vlastenecky laděné poezie. Té Dagmar Mocná věnuje samostatnou rozsáhlou kapitolu, jejíž část zabírá také komparace Šemberovi poezie a básní jeho celoživotního přítele Jana Nerudy. Ten byl dokonce svého času právě kvůli jejich vzájemnému vztahu za autora hanlivých pamfletů *Infime Briefe aus Prag* kritizujících politiku mladočechů, které vycházeli v jednom z vídeňských týdeníků v roce 1851, jejichž autorem byl právě Vratislav, tedy tzv. aféra *Montagsrevue*. V části věnované tomuto pak autorka nachází také pro čtenáře jistě zajímavý prostor pro vykreslení českého literárního života, vzniku *Národních listů*, komunikace redaktora s přispěvateli i jakousi, řekněme, marketingovou strategií.

Kniha je tak jednak zajímavým vhladem do tzv. Šemberova případu, tedy jeho životní cesty od toho, co mohlo být vnímáno jako jakési rodové předurčení, přes přerod v kritika společnosti, které byly v jeho době nežádoucí, a tudíž mu přinesly nálepku zrádce národa. Především jde ale beze sporu o významný příspěvek v oblasti kulturních dějin 19. století. Skrze ego dokumenty se tam setkáváme také například s významnými osobnostmi českých dějin. Mimo výše jmenované je to třeba Jan Kollár, Karel Sabina či T.G. Masaryk a řada dalších. Zároveň ale také nabízí vhlad do mikrosvětva kulturního života české menšiny ve Vídni, který je skrze velmi bohatou korespondenci, možná o vzdálenost výrazně bohatší, velmi úzce spojen s kulturní společností pražskou. A právě také množství dokumentů, se kterými Dagmar Mocná pracuje a její snaha o jejich co nejpřesnější analýzu a interpretaci, je dalším způsobem zajímavého příspěvku k vykreslení dobového diskurzu. A možná také ukazuje příležitosti pro další zkoumání.

Mgr. Šárka Rusnáková

Ústav historických věd, Fakulta filozofická

Univerzita Pardubice

sarka.rusnakova@student.upce.cz